

משמעויות צבאיות - ביטחוניות לרמת הגולן

אל"מ אלי

לפתחי הצירים היורדים מערבה - ומשם התנועה הנה ב"מהלך סרק". במלחמת יום הכפורים הצליח אמנם הצבא הסורי לפרוץ ולהיאחז בצירים, למרות העומק האסטרטגי, אולם ספק אם יכול היה צה"ל להשיב מלחמה שעה, לבלום את הכוח הפורץ ולהבקיע מזרחה, לולא ישיבתו על הקו הנוכחי.

היערכות להגנה

קרב הגנה יכול להתפתח בהתאם לשתי אפ"שרויות בסיסיות: כאשר קו העצירה (אותו קו שנקבע על-ידי המתגונן כקו שאחזקתו הנה ערובה ותנאי לביצוע קרב ההגנה) ממוקם מאחורי הקו הראשון ומתבסס על פרטי נוף שולטים בשטח; וכאשר קו החזית מהווה אף קו עצירה, וקרב ההגנה מתקיים בהתאם לכך בשטחו של האויב.

רוחבה של רמת הגולן צר מכדי לאפשר פיתוח לחימה בעומק אסטרטגי, גורם המצמצם את אפשרויות תמרון העתודות לשטח שבין הקו הסגול, קו התלים, לפתחי הצירים היורדים אל עמק החולה ועמק הירדן. אולם שטח זה עדיין מאפשר ריכוז כוחות ואף העתקתם בצירי רוחב מאזור לחימה אחד למשנהו, בתנאי שכוחות משוריינים אחרים נמצאים במגע עם האויב וכולמים את תנועתו מערבה. ישיבת הסורים באזור התלים מבטלת אפשרות זאת.

אצבע הגליל - ללא איום

עיון בחתכים מלמד, שהמרחק האווירי בין שיפולי רמת הגולן ליישובי עמק החולה הנו בטווח אש תולת מסלול.

התבססות סורית בדרך כלשהי בלבנון מעמידה את צל האיום בכיתור, הן בטווחי כלי נשק והן בתנועה. כל ויתור על שטח מקדם את הסורים ומצמצם את השטח עליו הם חייבים להילחם, זאת אם נקח בחישוב את הטווחים הקצרים אף במצב הנוכחי: 13 ק"מ מהקו הסגול לעין גב, 23 ק"מ מהקו הסגול לגדות. ויתור על שני ק"מ מהקו משנה אף הוא את התמונה מן הקצה אל הקצה: הר חרמונית, שני ק"מ מהקו הסגול, מאפשר שליטה וחיפוי באש על אזור צפון רמת הגולן והצירים היורדים מערבה. תל אביטל, שני ק"מ מהקו הסגול, ממוקם בקרבה יתרה לכל הצירים המרכזיים ברמה ומהווה בסיס שליטה בלעדי לשטח שמערב לו (ראה חתך מרום הגולן). אזור רמת מגשימים, ברוחב מרבי של 7-6 ק"מ בין מצוקי ואדי הרוקד לבין המורדות התלולים מערבה, הנו שטח מפתח, שהאוחז בו מאפשר הזרמת כוחות דרומה לעבר עמק הירדן.

פירוז השטח - חזרה לאחור

פירוזו של השטח מעמיד את צה"ל בפני הצורך להשתלט על השטחים החיוניים בעת לחימה. הרצון להשתלט על השטחים הנו

ויתור על 100% שליטה. חשיבותו של שטח חיוני הנו בתל, בראש גבעה, בשיאו של הר. ויתור על שטח, גם אם הוא מצומצם במטרים ספורים, הנו ויתור מוחלט על השליטה הצבאית, ומכיוון שצה"ל ערוך בקו ההגנה המזערי - פוגע כל ויתור, ולו הקטן ביותר, בעצמת הביטחון וביכולת הצבאית.

למנוע הפתעה ולהגביר את ההתראה

כדי למנוע הפתעה טקטית יש הכרח לשבת מול האויב הסורי עם יד על הדופק, ולבחון את פעולותיו על כל צעד ושעל. ניתן אמנם להשיג התראה בעזרת אמצעים טכנולוגיים רבים, אך אין בהם תחליף לאמצעים קונבנציונליים - תצפית הכוח.

גם מכ"מים משוכללים, אמצעי תצפית אלקטרוניים ואמצעי האזנה פועלים ביעילות ובמינימום מגבלות, כאשר קיים קו ראייה מנקודת התצפית אל עבר המטרה. ניתן אמנם לעשות שימוש תחליפי בלווינים ובמטוסים, הנושאים ציוד מתאים, אולם מלבד מחירם הגבוה של אמצעים אלה מוגבלים הם במשקל הציוד הניתן להעמסה, כאמצעי ההגנה נ"מ ועוד. אפילו מעצמות כארה"ב וברח"מ מנסות להשיג כל שטח אפשרי, המקרבם לאזור הלחימה, לצורך הצבת מכשירי התראה.

מיקום כוחות צה"ל בקו התלים מקנה להם עצמה כפולה. מצד אחד מאפשר הדבר שליטה בתצפית לקיום מערך התראה, ומצד שני מהווה השטח אחיזה איתנה ובסיס לשליטה באש לגבי כוחות העשויים להפ"ת. לא זו בלבד שהיתרון הנו בידי צה"ל, אלא שעצם ישיבתו מקשה על הסורים לקבל מידע ולשלוט באש לכיוון מערב. החתכים הטופוגרפיים הבאים מצביעים בכירור על משמעותה של התצפית והשליטה לשני הכיוונים גם יחד.

להכניס ל"ניוטרל" ולנסוע

גם צבאות מנוסים יתקשו לערוך לסגירה הרמטית של גבולם מול מתקפת מחץ של אויב, לפחות בשלבים הראשוניים של הלחימה. די לסורים בהשגת יעדים מוגבלים עם פתיחתה של המלחמה כדי לקבוע עובדות בשטח; ולכן לא מן הנמנע, שבהשקעת כוחות מרביים במספר צירים יצליח כוח סורי להסתגל מערבה.

עומק אסטרטגי, גם אם הוא מוגבל, מאפשר פיתוח התקפת נגד. אי תפיסתו של הקו הנוכחי על ידי צה"ל, יקרב את הסורים

רמת הגולן - שטח חיוני

"שטח חיוני" מבחינה צבאית, הנו שטח אשר החזקתו מהווה תנאי לביצועה של משימה. במשמעות זו מהווה רמת הגולן שטח חיוני מאין כמוהו, הן בראייה אסטרטגית-לאומית והן בראייה טקטית-אופרטיבית, שכן המבנה הטופוגרפי של רמת הגולן, כשטח מוגבה השולט לכיוון מזרח ומערב כאחד, מכתוב את החזקתו הן לצורכי הגנה והן לצורכי ההתקפה.

טכנולוגיה מתקדמת לעומת שטח

בין ה"עוסקים" בביטחון בראייה כוללת יש המקלים ראש בחשיבותו של שטח שולט, כאשר מול "פיסת" הקרקע מעמידים אלה את התפתחותם המרשימה של האמצעים הטכנולוגיים, אשר באמצעותם "ניתן לשגר בהינף כפתור תחמושת לכל כתובת". אולם, אין טעות גדולה מזו. דווקא בעידן זה ניתן לצמצם פערים טכנולוגיים על-ידי רכישת אמצעי לחימה לכל המרבה במחיר. יישום היתרון הצבאי מתמקד בניצול נכון של האמצעים, ובאופן מיוחד בתמרון נבון בשטח. האמצעים הטכנולוגיים והאלקטרוניים החדישים מאפשרים כיום לפגוע במטרות הנמצאות בטווחים מרוחקים ביותר, אלא שהמגבלה העיקרית הנה - קו ראייה לעבר המטרה; לקרקע אין אפוא תחליף מבחינת תצפיות ושליטה באש.

השטח כמרכיב צבאי

כוחות וקרקע אינם יסודות תחליפיים, אלא מרכיבים המשלימים זה את זה לצורך בניין העצמה. צה"ל העושה את מלחמתו כצבא של מעטים מול רבים, אינו רשאי שלא לנצל את כל המרכיבים האחרים של שדה הקרב, אשר אינם מתבטאים דווקא ביחסי הכוחות. ניסיון מלחמת יום הכפורים הראה בעליל, שכוח אשר התמקם באזור הר חרמונית מנע (למרות המספר המועט של לוחמים) פריצת כוחות סוריים, והפך את אזור הפרצה לשטח השמדה - "עמק הבכא". אין להמעיט מגבורתם של הלוחמים, אולם המצב הטופוגרפי ועליונות קרקעית מקומית אפשרה להביא לביטוי את יתרונו האיכותי של הלוחם הישראלי.

דיספרופורציה בין ויתור על שטח לויתור על שליטה

מבחינה צבאית קשה לעכל פשרה טריטורי-ריאלית כלשהי ברמת הגולן, שכן משמעותו הצבאית של ויתור על 2% משטח זה הנה -

דו־צדדי, והמצליח במרוץ — ידו על העליונה. ויתור על שטח תוך כוונה לחזור אליו הנו מעשה חלם, שהרי אם הוא מהווה תנאי להגנה אין סיבה לנוטשו, ולעמוד לאחר מכן בפני הצורך לשוב ולהיאחז בו.

אבטחת מקורות המים — אבטחה צמודה למתקן חיוני

מקורות המים של מדינת ישראל מתרכזים בתחומה הצפוני של רמת הגולן. אבטחת מקורות המים טעונה אבטחה פיזית צמודה. לא תיתכן אבטחה צמודה בנחיתות קרקעית כוללת. ולכן, כדי לאפשר אבטחתם, אי אפשר בלא כתף החרמון, אשר לא זו בלבד שהגן ה"עיניים" וה"אוזניים" של המדינה, אלא אף "ראשה".

הגורם הפסיכולוגי

אין להתעלם מהגורם הפסיכולוגי. ביושכם בנקודות הצופות על יישובי הצפון, רואים הסורים עין בעין את מטרותיהם, כשהן ניתנות, כביכול, להישג יד. ריכוז של יישובים פורחים למרגלותיהם עלול לגרותם ולדרבן אותם לפתוח באש או בפעולות לחימה אחרות.

הסכמה או הסלמה

דומה כי למרות מעורבותם בלבנון נוהרים הסורים מעימות ישיר עם ישראל — עדות לכך, ששיבתם בקו הנוכחי נתפסת על ידם כמצב בו הם נתונים לאיום צבאי מצדנו, שאם לא כן לא היו מונעים מגורמי אש"ף הנתמכים על ידם לפעול משטחם, דבר אותו יזמו ועודדו בעת שישבו בקו הקודם. הפסקת האש מכוססת על כך, שלצדדים לא כדאי לפתוח באש, ולכן כל תמורה בהסכם או בקו הפסקת האש עשויה להתברר כמטען של חומר נפץ אשר ישוב ויעורר ביתר חומרה את פעולות האיבה. קו הביצורים של הסורים ברמת הגולן עד 1967 מצביע על חשיבותה של הרמה בעיניהם, כשהכל פרוס על כף ידם.

צבא סוריה הנו משוכלל, מתקדם ובעל ניסיון עשיר יותר מכפי שהיה אי פעם — צבא המתכוון לפעולות תקיפה; נוכח זאת שומא על צה"ל להתמיד בניצול היתרונות, שבהם הוא זוכה בעצם ישיבתו בקו הנוכחי.

